

Με τον καιρό κι όταν τα πράγματα ησύχασαν, μέσα από την ομίχλη των αιώνων ξεπήδησαν οι πόλεις κράτη. Διόλου συμπτωματικά, εκεί όπου παλαιότερα είχαν αναδειχθεί τα μεγάλα μυκηναϊκά κέντρα: Αργος, Αθήνα, Σπάρτη, Θήβα, Κόρινθος κ.λπ. Η αρχαία εκδοχή ότι τα ομηρικά έπη απηχούν παλαιότερα γεγονότα, ηρωποιημένα και διανθισμένα με φανταστικά κατορθώματα, με την επίδραση του χρόνου, υποχώρησε. Για αιώνες, οι ειδικοί πίστευαν ότι ο Όμηρος ήταν ένας μεγάλος παραμυθάς, ένας τεχνίτης του στίχου και της πλοκής, ένας ποιητής με εκπληκτική φαντασία. Οι ανασκαφές του Σλίμαν κατεδάφισαν αυτή την εκδοχή. Αναβίωσε η παλιά πίστη ότι πρόκειται για διήγηση ιστορικών γεγονότων μακρινών. Και στέριωσε η άποψη για τον ερχομό νέων κατακτητών, που κατέστρεψαν τους προηγούμενους πολιτισμούς, αφάνισαν τους κατοίκους, έστησαν τις δικές τους πόλεις της βαρβαρότητας, δημιούργησαν τη δική τους τέχνη και ξεκίνησαν μια νέα εποχή, μια νέα τάξη πραγμάτων. Με την άγνοια των επιπτώσεων από τις μετακινήσεις των «λαών της θάλασσας», οι Δωριείς ανέλαβαν τον ρόλο του καταστροφέα κατακτητή. Μόλις στο δεύτερο μισό του 20ού αιώνα, τα πράγματα μπήκαν στην θέση τους και οι Δωριείς εκτιμήθηκαν ως επαρχιώτες που εισέδυσαν στις ερημωμένες περιοχές όπου πρώτα ανθούσε ο μυκηναϊκός κόσμος. Κι από καιρό, τα ομηρικά έπη είχαν παύσει να μονοπωλούν τους ύμνους για τα ηρωικά κατορθώματα των προγόνων. Ανακαλύφθηκε ότι υπήρξαν και άλλα που, απλά, είχαν χαθεί.

Η υπόθεση της Ιλιάδας στηρίζεται στην οργή, την «μήνιν» του Αχιλλέα και στα όσα εξαιτίας της συνέβησαν. Η υπόθεση της Οδύσσειας στηρίζεται στην προσπάθεια του ήρωά της να επιστρέψει στην πατρίδα του και στις περιπέτειές του. Και οι δυο υποθέσεις είναι εντελώς φανταστικές αλλά αποδείχτηκε ότι βασίζονται σε πραγματικά γεγονότα. Και οι δυο υποθέσεις είναι δανεισμένες από θρύλους και τραγούδια που προϋπήρξαν. Στην Ιλιάδα, ο Όμηρος δε δίστασε να υποδείξει ο ίδιος από πού δανείστηκε την υπόθεση του έργου, απαλλάσσοντας τους ερευνητές από ένα δύσκολο και χωρίς λόγο ψάξιμο. Από τον στίχο 524 ως τον 605 της ραψωδίας Ι, ο γέρο Φοίνικας (απλός συνονόματος με τον περιπλανώμενο αδερφό της Ευρώπης), προκειμένου να πείσει τον Αχιλλέα να δώσει τόπο στην οργή του και να βάλει ένα χεράκι ν' αποκρούσουν οι Αχαιοί τους Τρώες, του διηγείται τον θρύλο του Μελέαγρου. Είναι ακριβώς η ιστορία της οργής του Αχιλλέα, σε προγενέστερη έκδοση, με άλλους ήρωες.

Πολλές φορές οι ποιητές δεν ασχολούνται με το να φτιάξουν δικές τους υποθέσεις. Δεν είναι αυτό που τους απασχολεί και δε διστάζουν να δανειστούν από τα έτοιμα. Το ίδιο συμβαίνει και με τα έργα των τραγικών του 5^{ου} αιώνα, των οποίων οι θεατές γνώριζαν την εξέλιξη και το τέλος της υπόθεσης, πριν καν να μπουν στο θέατρο, αφού η αφορμή για τη συγγραφή ήταν πάντα δανεισμένη από γνωστό μύθο. Κι ο Σαίξπηρ, 21 αιώνες αργότερα, πριν να γράψει τον «Άμλετ», έπαιξε ο ίδιος ως ηθοποιός τον ρόλο του φαντάσματος σε

έργο προγενέστερου συγγραφέα. Κι ο Βιτσέντζος Κορνάρος δανείστηκε την υπόθεση του «Ερωτόκριτου» και της Αρετούσας του από την «Ερωφίλη» και τον Πανάρετο του Γεώργιου Χορτάση, χωρίς καμιά προσπάθεια να το κρύψει (αντιστροφή ονομάτων) αλλά δημιουργώντας αίσιο τέλος. Και τα δυο έργα, άλλωστε, παραπέμπουν στο προγενέστερο «Paris et Vienne».

Η αναφορά γίνεται για να καταδειχτεί ότι ο Όμηρος δεν είναι ο μόνος. Ηρωικά έπη υπήρχαν και πριν από αυτόν και οι τοιχογραφίες στην Πύλο μαρτυρούν πως, αιώνες νωρίτερα, τραγουδιόνταν και με τη συνοδεία λύρας. Τα κείμενα που μας παραδόθηκαν είναι από ελάχιστα ως κανένα. Ο απόηχος, όμως, των θρύλων παραπέμπει σε γεγονότα που συνέβησαν αιώνες πριν. Το ότι μόνο τα ομηρικά έπη έφτασαν ως εμάς έχει να κάνει με την δύναμη του λόγου, που διέθετε ο ποιητής. Και με την έμπνευση του τύραννου της Αθήνας, Πεισίστρατου, να τα καταγράψει.

(τελευταία επεξεργασία, 25 Δεκεμβρίου 2021)